

HEKÜL MİLLAS

2.12.2014

ZAMAN GAZETESİ

Terim Fransızcadır ve bütün dünyada öyle kullanılır. “Daha önce görüldü” anlamındadır. (Deja vü okunur) Kastedilen, “ben bu durumu daha önceleri yaşamışım yahu!” duygusudur.

Çoğumuzun başına gelmiştir; bir sohbet sırasında, bir yerleri gezerken, bir kitap okurken, birden, “ben bu anı sanki eskiden de yaşadım” duygusunu yaşarız. (Yaşamamış olmanız da normal!) Ben hayatımda birkaç kez, son aylarda da daha sık yaşadım bunu. “Duygu” oradaydı ama yaşadığımın ne olduğunu tam söyleyemiyordum.

Son günlerde okuduklarımla duyduklarım yardımcı oldu; bir şeyleri sezer gibi oldum. Ben bu ortamı, bu söylemi, bu mantığı daha önce de yaşadım. Hem de iki kere. Bir olay değildi bu; bir atmosfer, bir anlayıştı. Bir süreç ve bir ilişkiler ve değerler ortamıydı. Hepimizi içinde hapsettiği

bir inançtı adeta. İlkini ergenlik yıllarımda, ikincisini gençlik yıllarımda yaşadım. Özet olarak birincisine “Kemalizm”, ikincisine “Marksizm” diyeyim.

Birincisi toplum içinde oldukça yaygın olan şöyle bir “hikâyeydi”: Yeni bir Türkiye kuruluyor, gelecekte her şey çok güzel olacak, ama şu an iç ve dış düşmanlarımız var, şeriatçılar, bölücüler, komünistler, emperyalistler örneğin. Devletimize sözde muhalefet etme adına tuzaklar kuruluyor; bu yüzden dikkatli davranıp tek yumruk olmalıyız. Bu, iyiler ve kötüler kavgası, hatta milletin ölüm kalım mücadelesi, bağımsızlık savaşıdır. Kanunların boşluklarından yararlanmak isteyenler var; onun için öze bakmalı, kanunlar teferruattır.

Marksist “paradigmanın” da, hemen hemen bütün ülkelerde benzer olan bir hikâyesi vardı: Yeni bir dünya kuruluyor. Gelecek cennet gibi güzel olacak. Ama şu an düşmanlarımız (özellikle Stalin’e göre) emperyalistler ve onların iç uşaklarıdır; yani bize karşı çıkan herkes. Bu savaşta her şey mubahtır. Kanunlar ve evrensel hukuk, burjuvaların sinsî komplolarıdır.

Buna benzer bir analiz türünü görüyorum son aylarda. Bir iki varsayım peşin kabul ediliyor –düşmanla savaş var- sonrası da déjà vu: Yeni güzel yarınlar yakındır. Ama şu an dış ve onların uzantısı iç düşmanlarımız var. Her yere sızmışlar. Baştakilerimizi türlü oyunlarla itibarsızlaştırmak istiyorlar. “Bunlar” yok edilmeden yol alamayız. Hukuku bahane olarak kullanıyorlar. Yasalar da önümüzde engel. Ama kararlılıkla işin özüne bakmalıyız. Bu var oluş kavgasında her şey mubah.

Bu yaşadıklarım üç ayrı dünya görüşü müdür, yoksa aynı anlayış mıdır? Çünkü ortak bazı yanlar var bu “hikâyelerde”. Güzel ve mutlu bir gelecek tasavvuru; iç ve dış düşmanlar; bunların tehlikeli saldırıları; baştakilerin itibarsızlaştırılma çabaları; durumun bir ölüm/kalım savaşı gibi algılanması; hukuk kötü amaçlar için kullanılıyor söylemi; ve her şey mubah, güzel yarınlar için!

Kurunun yanında yaş da yanarmış...

Bu cümleyi de duydum son günlerde. Yine o déjà vu duygusu. Nihayet hatırladım ve buldum. Tarık Buğra'nın Küçük Ağa romanındaydı: İstiklal Savaşı yıllarında kan gövdeyi götürdüğü günler anlatılıyor. Ermeniler ve Rumlar baş düşman ve öldürülüyorlar. Ama yazar olumlu “ötekilerden” de söz eder. Ancak bunların da kurunun yanında yanması gerekmektedir. “Hiç olmazsa aralarında Doktor Minas'lar, manifaturacı Eftim'ler çıkmasaydı... Çünkü öylesi çok

daha kolay olacaktı, çünkü o zaman işin içinden Rum deyip, Ermeni deyip çıkıvermek mümkündü ve bu imkân bir 'hak' olurdu”.

Tarih içinde bu durumu çok gördük. Orta Çağ'da başkaldıran olunca genel katliam yapılırdı. Yahudi soykırımını gerçekleştiren Nazilerle sonradan yapılan röportajlarda bu görüş hep dile getirildi: Bazı masum Yahudiler de arada hayatlarını kaybetmişmiş, yazık oldu ama kurunun yanında... Bütün kırımlarda veya faşist uygulamalarda aynı anlayış dile getirildi. Makyavelist zafer adına “her şey mubah”...

Ama günümüzde böyle bir şeyin artık yaşanmaması için “hukuk devleti” denen düzen kuruldu, bu yönde önlemler alındı. Suç bireyseldir dendi. Yani suçlunun yanında masum olanın da ceza görmesi veya mağdur edilmesi suç sayıldı. ‘Bir suçsuz ceza alacağına, pek çok suçlu cezasız kalsın daha iyidir’ anlayışı savunuldu. Aslında “şüpheli”, savcının; “suçlu” ise hâkimin öyle ilan ettiği. Bunu böyle bellemez de her isteyen kendi şüphelisini ve suçlusunu ilan ederse paranoya yönünde çıldırmamak elde değil! Hatta bu konuda o kadar hassasiyet gösterildi ki “masumiyet karinesi” temel sayıldı; bir insanın mahkeme kararı olmadan suçlu sayılması kabul edilemez dendi. Ve şimdi, bu konuda eskileri hatırlatırcasına, çok normal, insanı çileden çıkarmayan bir uygulamadan söz ediliyormuşçasına yeniden kuru/yaş sözleri edilebiliyor! Eğer kuru olanın yanında yaş olanın da zarar gördüğünü görüyorsak, Orta Çağ atasözleri söylemek yerine, en başta bu uygulamaların karşısına çıkmak gerekmez mi?

Ama pratikte bu olmuyor. Çünkü genellikle savaş şartlarında düşman/masum ayırımı pek yapılmıyor, savaş varsa her şey mubah sayılıyor. Tabii bu anlayışı tersinden de okuyabiliriz: Elimizi çözmek ve her davranışımızı mubah kılmak istiyorsak ortamımızı “savaş alanı” diye gösterebiliriz. Yapay bir savaş ortamı ve her davranış “mubah” sayılabilir. Savaş ortamı algısının oluşması ise, yukarıda geçmiş deneyimlerimizin gösterdiği gibi, bu topraklarda zor olmamıştır; iç ve dış düşmanları hiç eksik etmedik. “Bunlar” siyaset yapmanın temel taşları olmuşlardır. Çok da ilginçtir, kutuplaştırmaya neden olan bu ötekileştirme girişimleri –birleştirmeci olması gereken- bir milli devlet kurmak için de kullanıldı.

Déjà vu duygusunun ille de olumsuz olaylarla ilgili olması gerekmiyor. Çok güzel anlar da gelebilir gözümüzün önüne. Ben burada, belki yaşadığımız günler bunu kaçınılmaz kıldığı için, hep tatsız duygulardan söz ettim. Belki bıkkınlık duygusuyla ilgilidir benim bu geçmişe dönüşlerim. Neyse, prensip olarak kötümser olmamaya çalışıyorum. İyimser olmaya çalışıyorum.

Aslında ben iyimserim; ölümüm büyük bir teselli: bütün dertlerim aslında geçicidir!